

Hely
130

GRÓF

NÁDASDY P. FERENCZ

NÉHAI KALOCSAI ÉRSEK.

SUJÁNSZKY ANTAL,

PEST JÓZSEF-VÁROSI PLÉBÁNOS KÖZREMUNKÁLÁSA MELLETT

A

PESTI KÖZPONTI NEVENDÉK-PAPSÁG

MAGYAR EGYHÁZIRODALMI ISKOLÁJA

ÁLTAL

GRÓF

NÁDASDY P. FERENCZ

NÉHAI KALOCSAI ÉRSEK.

SUJÁNSZKY ANTAL,

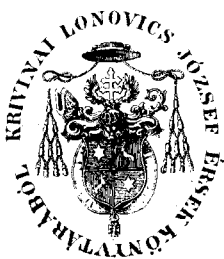
PEST JÓZSEF-VÁROSI PLÉBÁNOS KÖZREMUNKÁLÁSA MELLETT

A

PESTI KÖZPONTI NEVENDÉK-PAPSÁG

MAGYAR EGYHÁZIRODALMI ISKOLÁJA

ÁLTAL.

PEST,

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.

1855.

A századokon keresztül hirneves Nádasdy-család több honi író véleménye szerint az Árpáddal hazánkba jött száznyolcz nemzetség egyikétől származik le. Első, ki a Nádasdy nemzetség-nevet viselte, a 13-ik században élt Nádasd Csopon; ennek három fia volt, Lőrincz, Andronik és Endre : Lőrincztől vezettetik le a Gersei Pető család; Endre hasonnevű fiának Tamás nevű fiától, főtárnok-, majd vasmegyei főispán-, majd horvát-honi bán- s végre 1554-ben magyarországi nádortól pedig a mostani gr. Nádasdy-család.

A honi történelem alig mutat föl időszakot, mellyben, Hollós Mátyásunk idejétől le egész korunkig, az érdemteljes Nádasdyak valamelyikével ne találkoznánk, akár az egyház, akár a haza küzdterén. — A tizenötödik században élt szent-gotthardi ziszt. apátnak, Györgynek, még jelenleg

is látható sirköve ¹⁾); László szent Pál-rendü szerzetes-főnök, majd 1710—1717. csanádi püspök, az ujhelyi kolostornak, hol egykor előljáró volt, 6000 ftot s egyéb fekvő jószágot hagyományozott. — Ferencz országbíró „miután Isten szent fölségének különös kegyelméből az ősigaz kath. hitre visszatért, a mindenható Isten dicsőségére s szenteséges anyjának, a mindenkoron dicsőséges szüz Máriának s minden szentek tiszteletére, és saját úgyszinte neje, született gr. Eszterházy Juliánnának s minden örököseinek, őseinek és utódainak s minden híveknek lelki üdvére, nemkülönben a kath. vallás gyarapodásaért“ Lékán szentegyházat és klastromot emelt az ágostoniak számára; Ferencz, tábornok, Mária Teréz királynő alatt egyike volt a birodalom megmentőinek. 1757-ik évi szent Andrásb. 12-kén tizenhat napi ostrom után ő hódította meg Sweidniczot, melly dicsőt tettét a kalocsai s más hét székegyházban kitűzött zászlók maiglan hirdetik.

De különösen megemlítendő itt a grófi család második alapítója : VI. Károly alatt élt Ferencz,

¹⁾ Fekszik Szentgotthárdon; sirkövén e felírás olvasható : „Obiit die I. Januarii Dominus Georgius Darabus abbas monasterii — de Nádasd in Reva — Requiescat in pace. Anno Domini 1460.“—A kő közepén képe látható az apáti diszjelekkel; alatta nádasban ülő récze, a Nádasdy-család czimere.

tábornok, ki a király iránti törhetlen hűsége s egyéb jeles érdemeinek jutalmául a család mostani tágas birtokait nyerte; ennek fia Lipót, mint Magyarország főkorlátnoka fordul elő törvénykönyveinkben; s Lipót fia Mihály, — a haza és trón körül halhatatlan érdemeket szerze magának. S ez utóbbinak, s valdsei Kollaredo Teréz grófnőnek fia az, kinek életrajzát ezuttal a haza elé bocsátjuk.

* * *

Gr. Nádasdy paulai Ferencz, a jámbor szülők gyermeke, 1785-ik évi böjtmásh. 3-kán, a birodalmi fővárosban látta először napvilágot, s mindjárt következő nap szent Péter templomában az anyaszentegyház kincseinek elseje, a szent keresztség által a világ világossága — Krisztusnak örökösévé s Isten fiává lön.

Boldog a gyermek, kinek hasonló szerencse jutott osztályrészül : illy jeles szülők oldala mellett járni az élet iskolájának első éveit! Boldog, kit biboröltönye mellett egyszersmind a hit s erkölcs szent hajlokába helyze az isteni gondviselés! Igen, az anyai kebel volt az iskola, hol Ferenczünk Jézus üdvtanának alapelveit először hallá szülője ajkairól : itt, az anyai szeretet napja s az isteni malaszt harmatja ébreszté föl benne az Isten és felebarátunk iránti szeretet szent tör-

vényét; itt tanulta meg a hálát szülői iránt, mi drága aranyszálként szövődik keresztül egész életén. Idegen nevelői kezekre csak akkor bízott a minden jóra s szépre hajlékony gyermek, midőn már szívében az isteni malaszt jól mély gyökeret vert; ekkor is csak olyakra bízott, kik nemcsak tanítani, hanem nevelni is tudnak.

Ha kit az Isten, különös gondviseléssel választottjául szemelt ki magának, korán szoktak abban nyilatkozni az isteni hitvallás jelei. Borr. szent Károly, gyermeki játékaik közt az istentiszteleti szertartásokat utánzá; szent Athanáz a tengerparton játsván pogány gyermektársait keresztelé:— Ferenczünkben már gyermekkorában bizonyos gyöngéd vonzalom volt észrevehető a szent dolgok iránt, és—saját vallomása szerint—alig hét éves korában már különös előszeretettel viseltetett az egyházi személyek, főleg pedig a szülőit meglátogató apostol-utódok iránt. Szülői házához b. eml. Batthyányi József, herczeg eszt. érsek járatos levén, ő volt az, ki mindig türelmetlen kíváncsisággal leste az érkezőt, s ilyenkor aztán feltartá magának a szerencsét: neki ajtót nyithatni s kezét legeslegelőbb megcsókolhatni.

A mit így sejteni lehetett, megis történt. Ferenczünk iskoláit Tatán, Komáromban és Bécsben dicséretes szorgalommal s kitünő önmagaviselettel végezvén, szíve sugallatát követve, az

egyházirendbe lépett. Jól tudta a tizenhét éves ifju, hogy mit a haza képes adni, a babérkoszorú, csak árnya sem lehet a babérnak, mellyel az egyház ékíti harczosait, s azért ő inkább ennek kívánt harczosa lenni, itt küzdendő az igazság koronájáért, mellyet ígért az Úr az öt szeretőknek. Mint papnövendék a nagyszombati növeldebe küldetvén, minden idejét arra fordítá, hogy szorgalmas tanulás és az örök igazságokróli elmélkedés által méltóvá tegye magát amaz angyali vállaknak is félelmes hivatalra, mellynél fogva e gyarló por fia magának a nagy világ Teremtőjének lesz e földön képviselője. Itt a növelde falai közt, elvonva a világ csábingereitől, egészen hivatásának élve — hogy saját szavaival éljek — „mint kisdéd Sámuel képezé magát az Úr szentelt pitarában szolgálatának teljesítésére.“ Tudományokban szorgalma, őszinte szívéjének tisztasága, színtelen erkölcstisztasága és nyájassága a társalgásban mind előjárói, mind pályatársai előtt közkedveségüvé tették őt, s előre sejtven jövő nagyágát, már ekkor örültek a szerencsének, melly általa, mint egyház-főnök által a magyar egyház valamelly megyéjének jutand.

Elmulván a növeldei négy év, egészen tisztában önmagával hagyta el annak falait; mint-hogy azonban még kora elégtelen volt, csak szereppá szentöltethetett föl, s mint ilyen Komá-

romban segédként szolgált, s hivatala körében buzgón működött az Úr szőlőjében. Ekkor még elég ideje lett volna, meggondolni magát: valljon visszatérjen-e a világi méltóságok nyílt terére, vagy itt maradjon s mint lelkipásztor munkálja a hivek lelkiüdvét. De ő, ki azon meggyőződésben volt, hogy „nincs magasztosabb, nincs fönségesb hivatal a pásztori hivatal magas voltánál, ha ezt méltán, szorgalmasan és szeretetteljes szívvvel viseljük“, noha jól tudta, hogy — a jámbor Kempis szerint — „itt nem mulékony örömökre, hanem nagy küzdelmekre; nem tiszteltetésre, hanem megvetésre; nem hivalkodásra, hanem fáradozásra; nem nyugalomra, hanem a türelem általi gyümölcsös munkára küldetik,“ — mégis inkább akart az egyház harczosa lenni, s itt szerezni meg magának a halhatatlanság koszorúját.

Illykép lelkesülve üdvözlé az epedve várt 1807-dik évi böjtmásh. 7-két, mi megjövé, itt volt a percz, mellyben végre teljesedve láthatta szívének vágyát: az Úr szentélyébe lépett, mint Melchisedek rendje szerinti pap szolgálandó ott Istenének. Fölszentöltetvén régi állomására küldetett vissza Komáromba, — hol egykor a tanuló ifjuság éke volt, — és segédlelkésként alkalmaztatott. Tudta pedig az ifju áldozár, hogy: „A papnak minden erényekkel föl kell ékesítve lennie, és másoknak a jó életre példát adnia“: s azért mig

egyrésztől buzgón teljesíté tisztí kötelességeit, addig másrésztől arra törekedett, hogy minden szava életében tükröződjék vissza. Ekkép történt, hogy az ifju áldozár mindnyájok szívét birtván, már következő évi Mária-hó 2-án drégelypalánki plebánossá s néhány héttel utóbb a középhonti kerület alesperesévé választatott.

Mit tett itt nyolcz év leforgása alatt ; milly hévvel s buzgalommal hirdeté Isten igéjét ; milly szeretettel kötözgeté hiveinek lelki sebeit a gyónszékben ; milly nyájasan bocsátkozott le szegény, együgyü hivihez ; elmondhatnák a még tán élő drégelyiek is. „Mindig felejthetlen marad az, — mond Liptay — mit még zsenge koromban magam tapasztalék, miként a dicsőült grófnak, mint drégely-palánki plébánosnak, kedves foglalatossága volt a szegényeket fölkeresni, s a tőle nyert jótétemények fölött örvendezőkkel örvendeni, őket csaknem naponkint asztalához méltatni“.... Ez volt oka, hogy a „gróf. atya“ örökké feledhetlen maradt „fiainak“ szívében, s ezek majdnem élte végeig bucsújárók gyanánt jártak egykori lelkipásztorukhoz, tiszteletök s őszinte hála-jok adóját lerovandók.

Azonban az imádandó isteni gondviselés nem akarta, hogy a „fiak“ és „atya“ közti szent kapcsolcs örökös legyen : a fiaknak más apát, az apának más fiakat rendelt. A világtól távol falusi

rejtekeiben működő lelkipásztor kiragadtaték az öt szeretők karjai közül — 1816-ikban az esztergomi kanonokok sorába lépett, következően pedig szegszárdi apáttá neveztetett ki ¹⁾. 1818-ban a nagyszombati ősrégi szent Istvánról czimzett, következően pedig a pesti egyetemes papnövelde igazgatójául választatott : 1820-ban végre a királyi tábla főpapjaul neveztetett ki.

Mindenütt rá lehetett itt ismerni gr. Nádasdyra. A növendékpapok szerető atyaként tisztelék őt : mert atyai volt ama gondosság, mellyel jólétükről, földi s tulvilági üdvökről gondoskodott; a törvényszéki tagok részrehajlatlan igazságszeretőt, pontos és ép olly éles elméjü buzgó hivatalnokot tekintettek benne : mert itt is Jézus szíve szerinti papként viselte ő magát.

Nem volt ismeretlen a fejedelem előtt, mit tett a jeles férfi három év óta, mint a királyi tábla főpapja; meg levén pedig győződve, hogy az erénynek nyugta nincs, hanem szüntelen előbbre törekszik a tökély netovábbja felé : itt látá idejét, gr. Nádasdyt az áldozári tiszt teljének birtokába helyezni, — őt a magyar egyház kormányzóinak tisztos koszorújába illeszteni. A mit az összes haza és egyházunk hön ohajtott,

*) Mint ilyennek arcképe hálás tisztelettel őriztetik a drégely-palánki plébánián.

teljesíté a fejedelem, s paulai Ferencz 1823-dik évi börtelö h. 28-kán váczy püspökké lön kinevezve; 1828-dik évi börtelö h. 8-kán pedig — a pápai megerősítés után — néhai finságu Rudnay Sándor eszt. érsek által föl is szentölteték.

Püspökké lenni, lenni a szó teljes értelmében: nem kis feladat. A püspök Isten embere, s mindnyájoknak példányképe; szükséges, hogy az ő élete adjon irányt minden keresztény erkölcsi életének. Szükséges, hogy lángoló szeretettől dagadjon kebele, miszerint elmondhassa szent Péterrel: „Uram, te tudod, hogy szeretlek téged“—; s ekkor méltó lesz e szavakat hallani az Úr szájából: „Legeltesd az én bárányaimat.“

Ki tudta ezt jobban Nádasdynknál? S azért szent félelemmel és rettegéssel közelget ő gyarlóságának érzetétől áthatva az isteni méltóságot átveendő, mellynek viselésétől amaz evangéliomi tökély bajnokai, az egyház csillagai, Vazul, arany-száju szent János, Ambrus visszaborzadtak: s még évek mulva sem szünt meg imádkozni az egek Urához: „Mindenható úr Isten! tekints reám érdemetlen szolgádra; nyujtsd segítő karodat nekem gyarló embernek, ki illy terhes hivatalt vállalok magamra. Világosítsd meg elmémet világosságodnak fényével, vezérelj bölcseségeddel minden lépésemet; ápolgass jószágoddal.“

Ekkép nem önerejében, hanem Isten segélyé-

ben helyezve minden bizalmát, vevé ő át főpásztori hivatalát.

Hivatalának egyik legjelentékenyebb ágát hívé betölteni, ha mindenekelőtt a növendékpapok czélszerű neveltetéséről gondoskodott. Már magában a fölvevésben is nagy elővigyázattal élt, nem tekintve a testre és vérre; de igen, inkább az erkölcsre és tudományra. Úgy van, a tudományra is; mert jól tudá, hogy „azon ezer alaku mérges nyilaknak, mint Hoványink mondja, miket a tagadhatlanul terjedő áltudomány és sokkattudás, szent hitünk ellen szüntelen szórnak, valódi alapos tudománnyal fölvértezett kebel áll csak bátran elébe“: s azért nagy gondot fordított ő a növendékek tudományos kiképzésére is, s a váczai papnöveldeben egykor virágzott olvasóegylet is főkép az ő bőkezűségének köszönte létét. De a tudomány szeretet nélkül fölfúj; s azért nem kevesebb gondoskodott ő arról is, hogy a növendékpapság „bő ugyan — mint mondá — de igaz, de józan; fölvilágosodott, de mégis ajtatos tudományosságra tanittassék: nehogy az ismerek bősége a szeretetet, melly föl nem fúj, melly mindent hisz, mindent eltűr, kiirtsa keblökből.“ — Szóval, Üdvöztünk intéséhez mérte magát, ki tanítványainak mondá: „Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae.“ — Szorgalmukat nevelendő, ő maga is többször

megjelent próbatéteiken s nemcsak őket, a növendékeket, hanem a tanárokat is gazdagon jutalmazá.

Jól tudván pedig, miként a tudomány a válás leánya; nehogy az kilépve a szentegyházból s a világ terére lépve megtagadja s elfeledje édes anyját : szint olly fontos gondjai közé számítá a községi iskolákat gyakran meglátogatni s ott önön szemével tapasztalni, miként haladnak elő az ifjak a tudományban és erkölcsben. Látogatása által még nem vélt eleget tenni : ő számtalan szegényebb tanulót is segített e pályán ; s mint általában minden jónak s nemesnek kedvelője, a tudós férfiktól sem vonta meg kezét.

Arról szóljak-e : miként fordítá gondját az Úr szöllőjében munkáló áldozárokra s a hívő népre ? Mindenek előtt, ő maga kívánt mindenekről tudomást szerezni magának a dolog állásáról ; de mivel ő mindenütt még sem lehetett, azért az espereseket sohasem szünt meg inteni és kérve kérni, hogy tisztokban lehető leghivebben és pontosabban járjanak el, különösen pedig a falusi iskolákat szokta volt szivökre kötni. Hogy pedig a lelkipásztorok buzgalmát fentartsa s élénkítse, erre nézve majd hittani kérdéseket tüzött ki általok megfejtendőket, majd gazdag alapítványok által igyekvék a fegyelmet eredeti tisztaságában és szentségében megőrizni.

Az Úr nyájáról nem feledkezék meg, mellynek legeltetésére őt a pásztorok pásztora meghívta. Hogy is feledhetne volna el azt, mi összeforrt életével és egészen saját énjébe olvadt úgyannyira, hogy pászturnak sem tartná magát a nyájróli gondoskodás nélkül? Hogy tehát azt, mi gyarló, megerősitse; a mi elveszett, fölkeresse; a mi elvettettet visszahozza; a mi megtöretett, bekösse; és a mi kövér és erős megőrizze; hogy a földnek vadaitól megőrizze a nyáját, mikép bizvást lakjanak minden rettegés nélkül: utra indult ő, egyházi látogatásait végzendő. Megjárta ő az egész megyét, mindenütt jótéteményeket gyakorolva s orvosolva a betegeket — a gyónszékben, hol ő egyik legkedvesebb helyén találta magát.

Nagy befolyással vannak illy püspöki látogatások a hitéletre: szabadjon erre egy történetet elmondanom, melly a mellett még igen jól értelmezendi Nádasdynk egy két cselekedetét is.

Cheverus bordeauxi érsek egykor bizonyos gazdag uri család gyermekét keresztelé. Azalatt egy szegény asszonyt vön észre, karján egy újszülöttel, alázatosan várakozva azzal. A főpapnak eszébe jutott azon fájdalmas érzet, mellyet e szegény asszony e gazdag család gyermekének nyújtott nagy tisztelet fölött érezhetett; s feléje fordulva mondá neki, hogy jöjön közelebb. „Jer-

tek barátim, mond nekik, én ezt is magam akarom megkeresztelni.“ S a keresztség végeztével, alkalmat véve magának az érsek ezen esetből, szép leczkét tarta a jelenlevő gazdagok- és szegényeknek. „E két gyermek, monda nekik, egyenlőn kedves s egyenlőn magas születésű az Isten előtt. Mindkettő ugyanazon dicsőségre rendeltetett az örökkévalóságban, ám mindkettő más és más uton fogja azt elnyerni: a gazdag, vigasztaló és fölsegítő szeretetgyakorlása —, a szegény alacsony és munkás életmód által. Az egyik részvevő s nemesszívű; a másik türelmes és hálaadó lesz. S vajha mindkettő még ma megkezdene rendeltetésének betöltését! Azonban a szegény gyermek most még nem kérhet, s szíve még nem ismeri a hálaadást: azért majd én kérek helyette s én köszönöm meg mindazt, mit számára adni fogtok. A gazdag kisedd még nem adhat s szíve előtt még ismeretlen a nemeslelkűség: azért ti vagytok azok, mond a számos egybegyültekhez fordulva, kik őt e részben képviselitek, s kiknek a könyörület és nemeslelkűség cselekedeteit kell mivelnetek.“ Erre a főpap az adományok szedéséhez fogott, s csak egyetlen egy sem találkozott, ki magát az adakozók sorából kivonni akarta volna.

Hasonló eset adta elő magát gr. Nádasdykkal is: s habár itt nem is tudjuk olly pontosan a

részleteket, de a fölhozott példából jól ki lehetend egészíteni a csak pusztán előadandó tényt.

Kecskeméten volt Nádasdy. Épen egyházi látogatását végzé. Értésére esett ekkor, miként egy szegény halott temetése lészen. S mit tett a magas születésű főpap? Isteni mesterének példajaként, ki szelid- és alázatos szívünek vallá magát, ő maga egész pompával végzé a halotti gyászünnepélyt : mire ezerek csődültek össze nem csak a szegény koporsóját, hanem főleg az apostoli egyszerűségű főpapot látandók. Máskor ismét a bérmlás szentségét osztván ki bizonyos helyen, egy alacsony sorsú bérmaapának hittá őt meg : s ő nemcsak hogy elfogadta a bizodalmas meghívást, de a szegény kisedet gazdagon meg is ajándékozta. Így mutatá meg a nagy főpap, így bizonyítá be e tettel, hogy ő előtte nincs személyválogatás : mert ő Istennek szolgálja és Isten titkainak sáfára, s mint ilyen, mindennek mindene.

Ez, — a hit szárnyain mindenfelé elterjedt alázatossága s kegyes leereszkedése a nép alosztályához, volt oka, hogy bármerre fordult, midenütt az őszinte öröm kitörései közt fogadtatott ; s mindenütt áldás-kívánatok követék a távozonak lépteit. A gyermekek, kiket ő iskolájokban meglátogatva s különösen a hittudományból kikérdezve, különféle könyv és czélszerű pénzbeli ado-

mányokkal megajándékozva hagyott el, most már férfiúi korba érve magok mondhatnák el, mikép intette őket erényre és szorgalomra s a nemzeti nyelv művelésére Mennyit osztott ki illy alkalmakkal a szegények közt, csak az vehetné számba, ki a rejtekben is lát s ki előtt semmi sincs titokban.

De bár az természete a jótettnek, hogy rejtőzködjék a világ elől; s habár e részben semmi sem mult Nádasdyn : mégis eljutott jótettei- s egyéb érdemeinek hirt az apostoli király trónjához, ki nem is késett az érdemest illően megtisztelni. 1827-ben belső titkos tanácsosi czimmal diszítettetett; 1837-ben a nm. hétszemélyes tábla ülnökévé neveztetett; 1440-ben pedig sz. István apost. király jeles rendje közép keresztjével tiszteltetett meg.

De nem ezekért, hanem ama tulvilági halhatlan koszorúért küzde Nádasdynk; s azért mindez semmit sem volt képes változtatni eddigi jó szívében. Azon koszorúért küzde ő, mélyet ama napon megad az Úr az öt félöknek, s mellynek legbecsesb gyöngyeit a szegények arczáról letörlött könyök képezik, miket fölszednek az Úr angyalai s föl mennyországba visznek át. S szólhatnék e helyen arról, mikép iparkodott ő illy gyöngyökre szert tenni : elmondhatnám, mennyit áldozott a kórházakra, a szegények, árvák és özve-

gyek, vakok és süket-némákra; elmondanám mindezt, ha élő emlékek nem hirdetnék szíve nagyságát, s néhány sorban s már itt mind elsorolhatnám fényes tetteit. Azonban ha tekintetbe vesszük, hogy az ő szíve, Jézus szeretetétől lángoló szíve csak a halállal, — vagy mit mondok, a halállal sem szünt meg dobogni az inségben küzdőkért: akkor világosan látjuk, hogy szeretetének gyümölcseit még csak alább sorolhatjuk el.

Azonban, bármilly erősnek látszott a kapocs, melly főpásztorunkat nyájához fűzé; az isteni gondviselésnek mégis úgy tetszett, hogy az megszakadjon. 1845-ik évi Mária-hó 10-ke volt ama nap, melly Váczmegyét közösen szeretett főpapjától megfosztá; de az árva kalocsai érseki megyét atyával ajándékozta meg. Nagy volt az öröm Kalocsán; nagyobb a bánat Váczott. Ezeknek fájdalmát enyhítendő, amazoknak örömét nagyobbítandó mit tesz a jeles főpap? A szeretet találékony, s egyszersmind legtartósabb emlény. Jézus is szeretetének örök zálogául, az oltáriszentségben jelenlevő teste- s vérével akarta fön tartani a közte s miköztünk támadt testvéri szeretetet. Szeretetének nagyszerű nyilatkozataival kívánt tehát a szeretett főpásztor elválni nyájától, mellyet mind végig szeretett.

1845-dik évi novemb. 23-kán végre megjövén a pápai megerősítés, 1846-ik évi böjtmás h.

15-én új megyéjének kormányára sietett Nádasdy. Délutáni 3½ óra volt, midőn 12 ágyu moraja hirdeté az epedve vártak érkezését, ki alighogy a szentegyháznak ajtajához ért, főt. Nehiba János kanonok urtól azon kijelentéssel fogadta el annak kulcsait, miszerint először is kedves jegyese pártfogónéjához, a magyarok nagyaszonnyához fohászkodik, hogy ennek esedezése által a pásztorok pásztorától kegyelmet nyervén, Isten nagyobb dicsőségére s a lelkek üdvére kormányozhassa az egyházat, melynek kormányára őt a Szentlélek helyezé. S a magyarok Nagyaszonnya nem is késett szent fiához folyamodni a hő tisztelőjének szükséges malasztért, mit az Úr bőven is osztá hű szolgájának. Csak öt évig ült ő a kalocsai érseki széken: de ez öt év is elég adatot szolgáltat arra, miszerint lássuk, mikép teljesíté ő ezen alkalommal mondottszavait. Eléggé tapasztalhatták a lelkipásztorok, hogy ő valóban soha feledékenységbbe nem bocsátá fáradozásait, s az Úr szöllejében arczokról lehulló veriték cseppcét; hogy „gondjaikat kevesbíteni, könnyeket letörlni, nekik vigasztalást nyújtani“ soha sem mulasztá. Tapasztalták a papnövéndékek, hogy teljesen beteljesíté, mit ekkor ígért nekik: „Atyát találtatok bennem, ki titeket mától kezdve akkép szeret, mint az egyszülöttet annak édes anyja.“ Tapasztalták mindnyájan: milly bölce-

séggel, milly erélylyel, milly kitartó buzgalommal s milly szívjósággal tudta ő kormányozni az ő nyáját.

Gondoskodásának főtárgya most is főkép a népnevelés s a papnövendékek e nagy pályárai illő elkészítése volt.

Beköszönt azonban a zivataros 1848-dik év! Az ország, a haza minden hű fia szívéből üdvözlé az ifju szabadságot. Érsekünk szinte szabadságot akart a hazának s örömmel fogadta azt; ám halljuk saját szavait: „Mi — úgy mond — nem a közcsend-, rend-, bátorság- és jogtapadó szabadságot, hanem azon valódi szabadságot kívánjuk köztünk megszilárdulni, melly a népet igazán boldogítja: melly igazság és törvény, rend és felsőbbiségek iránti lelkismeretes engedelmesség nélkül meg nem állhat Mi — folytatja — azon szabadságot kívánjuk édes hazánknak, mennyire rajtunk áll, biztosítani, melyről írva van: A hol az Úr lelke, ott a szabadság.“ S azért figyelmezteti a lelkipásztorokat, hogy intsek a népet az apostol szavaira: „Az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek.“ Inti tovább a lelkipásztorokat, hogy „ébredjenek uj öntudatra, szilárduljanak a hitben, gyarapodjanak a szeretetben, és testesítsék meg az ígéket, melylyekkel híveiket egy részről a földön megnyugtanni, más részről az égbe fölbiztatni fogják.“ — Egész szívét föltáráják előttünk a szavak, melylyekkel ugyan-

ez alkalommal a kisdedeket szívökre köti a lelkipásztoroknak. „Engedjétek meg -- úgy mond -- főpásztori gondosságunknak, hogy a kisdedeket önszemélyének képviselőjére méltatott, s az ő mennyországukért is elvérzett Jézus szavaival újra is kérjünk benneteket: engedjétek a kisdedeket hozzátok jöni és ne tilalmazzátok őket; törjétek nekik fáradhatlanul az élet kenyerét; öleljétek Jézussal szívetekhez, s kérjétek le rájuk mindenható áldását. Ne, mindaddig ne hitesétek el magatokkal, hogy Jézust szeretitek, míg vele együtt a kisdedeket, bennök őt magát s benne őket szeretni nem fogjátok.“ Valóban egy gr. Nádasdyhoz méltó szavak!

Mitől minden jobbak olly igen tartottak, meglőn. Az ifju szabadság csakhamar szabadsággá kezde fajulni. Már 1848-dik évi Mária-hó 16-kán Bécsben kelt körlevelében inti papjait az érsek, hogy ovatosan járjanak, mivel a napok rosszak, egyszersmind pedig „esküszökö kötelességének“ tartván, hogy ő, mint ki „a kath. egyház szabadsága-, veleszületett jogai- és eltulajdoníthatlan vagyonának öreül Isten kegyelméből rendeltetett, azoknak kellő megóvására minden alkotmányos eszközöket fölhasználni“; — figyelmeztet „azon hazaszerte erélyesebben nyilatkozó katolikus szellemi mozgalomra irányozza, melly egy katolikus, ősi egyházunk jogszerű igényeit

az alkotmányos szabadság terén képviselendő
katholikus közvéleménynek, alkotmányos ösvé-
nyen eszközlendő kifejlesztésére törekszik“—, t.
i. a katolikusok kéremlevelére, melly ellensúlyul
szolgálanda az egyház alapjait is fölforgatással
fenyegető ellenpárt törekvéseinek. Midőn pe-
dig később „nemcsak a vallástalanság naponkint
nagyobb pusztitást okozó mirigyét s a hívő nép
veszedelmes erkölcsi feslettségét inkább és in-
kább elharapódzni, de az egyházi fegyelem leg-
üdvesebb korlátait is szétromboltatni, s azon
határokat is, mellyeket atyáink kimértének, meg-
vetőleg legázoltatni szomorúan tapasztalná“: 1848-
dik évi Kisasszonyh. 1-jére mint Magyarhon legi-
dős bispóke s kalocsai érsek, az összes haza főpap-
jainak tanácsa után nemzeti zsinatot hirdetett ki.

E néhány sorból is kitűnik: milly hatalmas
volt Nádasdynek a józan tudomány előadásában
s az ellenmondók megczáfolásában; milly erély-
lyel támadta meg a balvélemények szörnyeit s
milly ügyesen szórta szét a tévelyek táborát;
végre milly győző s hódolást parancsoló hangon
kelt föl az egyház szabadsága mellett. És ő nem-
csak távollétében, körlevelek által iparkodék az
egyházi fegyelmet fentartani, s az áltudományt
lerontani; hanem számosan egybegyültek közt is
olly bölcsen, és eszélyesen tudta a fölizgatott ke-
délyeket lecsilapítani, hogy semmit sem határoz-

nának, mi isteni s emberi törvényekkel teljesen meg nem egyeznék. — Még ez sem volt elég; az idők nyomasztó körülményei többet kívántak : s érsekünk, daczára még a roszak iránt is határtalan jóságának, az eleven testtől néhány holt tagot kénytelenítettett elvágni. Neki is fájt ugyan a seb; de az egyház fegyelmének szentsége úgy kívánta ezt; ő pedig apostoli hivatalánál fogva sértetlen akará azt megőrizni. Így kormányzá Nádasdynek a viharoktól hányatott egyházmegye sajkáját! Mivel pedig minden jó adomány onnan felülről jő; azért a viharok közepett meg nem szűnt imádkozni; „hogy az Isten, szüz anyjának, Máriának, Magyarország és a magyar egyház védasszonyának s az apostoli ország minden más védszentjeinek érdemei és közbenjárása által, lelkét erővel, elnéjét értelemmel látná el“

Igy Isten s a bold. szüz védelme alatt a közveszély idején is ment maradt ő minden veszedelemtől!

Szüksége is volt e segedelemre. A fejedelem iránti hűség elég ok volt akkor arra, hogy bárki is megfosztassék életétől. S ámbár ő tetemes áldozatai által is eléggé tanusítá, milly forrón szereti hazáját s különösen jótevő atyja volt Károcsának : mégis tapasztalnia kellett, mit a nagyférfiak soha el nem kerülhetnek — a hálátlanságot.

1849-dik évi Boldogassz. h. 7-ike volt a nap, melly érsekünk számára e keserű gyümölcsöt termé, midőn t. i. a hitszegő Don Miguel ezredtől négy óra hosszant a szó teljes értelmében golyózáporral ostromoltatott saját lakában, s csak az éj homályában menekülhetett... egész böjtmásh. 18-áig káptalanával együtt folytonos életveszélyben forgott... és hazaárulónak kiáltatott ki!!

Smit tett minderre a nagylelkű főpap? Tudva jól, hogy arany sz. Jánosként „semmi sem tesz bennünket ollyannyira Istenhez hasonlókká, mint ha a gonoszok- s megbántóknak szívből megbocsátunk”: isteni Üdvözítője példajakint jóval fizeté a rosztat, — s ujjabb jótéteményekkel halmozta el a hálátlan várost, mellynek egyrésze oka volt a januári méltatlankodásnak; — nem tudták, mit cselekesznek.

Lecsöndesült végre a vihar... az Úr visszaadá egyházának s a hazának az annyira ohajtott békét.

Első gondja volt most érsekünknek a mult sebeit orvosolni. És oh, millyek voltak e sebek! 1849-dik évi karácsonyh. 8-án kelt körlevelében iszonyú hűséggel rajzoltatnak a magyar egyház szenvedései... Az Úr, kinek kezében életünk s halálunk, próbaköre teendő szolgája hűségét, őt is meglátogatta.... ismételve súlyos szembajtküldve rá, mit azonban olly példás türelemmel

viselt, s az életveszélylyel járó orvosi műtételeknek is olly önmegadással veté magát alá, hogy mindenki észrevehető, miszerint itt csak az Istenben helyezett rendithetlen hit és bizalom működik. E bajában küldé megyebeli papságához a fennevezett körlevelet, mellyben végre az idők mostohasága miatt csak titkos sóhajokban nyilatkozható vágyait és szándokait közli vele. Korunk főbaja a körlevél szavai szerint : a hitetlenség és vallástalanság, melly ollyannyira eltorzítja a kereszténységet, hogy már inkább pogányságnak, mintsem kereszténységnek lehetne azt nevezni. E hitetlenségből származik a kevélység, melly az embert Isten fölé emeli föl; a türelmetlenség és zúgolódás a földi viszontagságok ellen; az elbizakodás, melly szerint az emberek nem Isten segítségével, hanem önmagok erejével akarnak boldogokká lenni; a fölfeszített Krisztus megtagadása, melly kárhozatos szabadosságra vezet; az egyenlőség fonák fölfogása, melly végre is egyenlő romlást okoz; a népfönség hirdetése s a nemzeti ségi harcz. — Ennyi és még több baj orvoslását mikép lehetett volna sikeresbben megkezdeni, mint épen azon eszközök által, mellyeket érsekünk vett célba? És ezek : mindenek fölött és előtt az imádság, a gyermekek szorgalmas tanítása, és a bold. szüz szeplőtlen szivéről nevezett társulat terjesztésének ajánlása, mikhez végre

hozzájárult a megyében megkezdett egyházlátogatás, a jubileum, s a szokásból kiment évenkénti lelkigyakorlatok fölélesztése. Illy hatalmas eszközök, hozzájárulván még a főpásztori példaadás, nem maradhattak hatás nélkül....

Hagyjuk el kissé a nyilván élet terén működő érseket, lássuk őt magán életének mezején s kös-
sük meg a virágfüzért, mellyet illy nagy férfiú
élete Isten jóvoltából számunkra termett.

A mi Nádasdyban mindenek előtt szemünkbe
ötlik, az: hogy ő a szó teljes értelmében az imád-
ság embere volt. Az volt meggyőződése, hogy
valamint a föld, mennél több gözt bocsát a leve-
gőbe; annál több erőt nyer onnét: úgy az Isten
is olyan lesz irántunk, a millyennek mi akarjuk
— imáink által. Ez volt oka, hogy nemcsak ő maga
a szentek szentjébeni ajtatossága, vagy házi ma-
gányában térden állva órákig is folytatott imád-
sága által tünt ki: hanem a házbelieknek is meg-
parancsolta, hogy naponkint reggel s estve alá-
zatosan végezzék imájukat; buzgóan tiszteljék az
Úr szenteit, s főleg a szentek királynéját, a bold.
szűz Máriát, kinek közbenjárásánál hatalmasabb
nincs; ajtatosan hallgassák a szentmisét; s általán,
pontosan teljesítsék minden keresztény kötelmei-
ket. Többször maga is a házbeliék közé vegyülve
végzé ajtatosságát, hogy ez által is kimutassa:
mennyire egy a rendeltetés, mellyre mindnyájan

hivatva vagyunk — az önmegszentelődés. Ez volt továbbá oka, hogy annyira szeretett ő az Úr oltárához járulni, s az egek Urának a vérnélküli áldozatot bemutatni : nem mult el nap, hogy ő szentmisét nem mondott, vagy péld. szembajában, akadályozva levén, nem hallgatott volna; leggyakoribb volt, hogy mind maga misézett, mind más misét is hallgatott. Átalán érsekünk igen igen szeretett az áldozári tiszthez tartozókkal foglalkozni, mi szép bizonyága annak, hogy ő valóban Istentől hívatott e hivatalra. Vasár- és ünnepnapokon vagy székegyháza- vagy megyéjének valamelly nagyobb szentegyházában szokta volt tartani az isteni szolgálatot; minden nagyobb ünnepen szokott egyházi pompával emelte a nép buzgóságát. Bárkit hoztak hozzá keresztelés végett, ő azt legnagyobb örömmel végezte; — de legfőbb öröme volt mégis : a gyónszékben ülni, hol órákig is tartózkodott, — és az angyalok kenyerét kiosztani. Papjainak is V. Pius ismeretes nagy jelentőségű szavait ajánlá naponkénti elmélkedésül : „*Dentur idonei confessarii, et ecce omnium Christianorum plena reformatio!*“ Egyébiránt pedig ő maga is gyakran járult a bánat szentségéhez. — Szép jellemvonása érsekünknek a szentek, s főleg a szüz Mária iránti tisztelet is. Dolgait közönségesen a szent szüz segítségül hívásával kezdé, s másokat is tiszteletére

buzdított. Nep. sz. János iránti tiszteletét hirdeti a váczai alapítvány, mellyet e szent nyolczada alatt tartatni szokott fogadott ajtatosság ünnepélyesbítésére tett; a bold. szüz iránti tiszteletét tanúsítja a Hétkápolna Váczott, hol két egészen új stylli, gazdag arany-fényben úszó s 3000 frtba került két oldaloltárt emelt tettes ns. Feleyné asszonysággal együtt; a Mária-képpel diszes főoltárt pedig ő maga egészen megújította és sugárzóvá tette. A szeplötelen fogantatású Szüz iránti ajtatos tiszteletének újabb bizonyítványaul szolgál a szentséges Atyának Rómában tartózkodó fm. bibornokérsek s Magyarország hercegprímása Scitovszky K. János urhoz intézett azon szavai: mellyek szerint sajnálja, hogy azon, eddig is már 9 kötetet tevő hivatalos nyilatkozatok között Bold. Szüz Mária szeplötelen fogantatását illetőleg, Magyarország 26 püspökei közül csak négynek nyilatkozata találtatik benne; t. i. ő Eminentiájaé, mint még pécsi püspöké, a *bold. kalocsai érseké*, a bold. szombathelyi püspöké és a jelenlegi váczai püspöké, mint akkoriban egri káptalani általános helyettesé ¹⁾. Tehát Nádasdynek ott is az elsők sorában tündöklött! — Isten háza iránti buzgóságáról szóljak? Avagy

¹⁾ Ezeken kívül ő Eminentiája, a magával hozott püspöki nyilatkozatokat, számra 13-at magának ő Szentségének kezeibe volt szerencsés átnyújtani.

mi egyébről tanuskodik váczai alapítványa, melyet az úrnapi ünnepély emelésére tett; ezt bizonyítja a váczai s kalocsai székegyháznak ajándékozott gazdag egyházi öltözet; végre a nádudvari szentegyház, melyet — a tűz által elpusztulván — a plebániával együtt nagy költséggel állított vissza a régi karba. Nem utósó helyet foglal érsekünk hitéletében azon hagyományon alapuló s tekintélynek hódoló katolikus hitérzet, melly, úgy látszik, minden cselekedetének rugója volt. Olvassuk országgyűlési beszédeit, Pestmegyéhez a vegyes házasságok ügyében írt levelét, ő szentségéhez írt üdvözlő iratát ¹⁾: mindenütt

¹⁾ Nem lehet itt nem közlenem ő szentségének válaszát, melyből érsekünk lelkébe is szabad egy pillantást vetnünk. „Pius P. P. IX. Venerabilis Frater salutem et apostolicam Benedictionem. Post luctuosissimas rerum, ac temporum vices in hanc apostolicam sedem miro prorsus ac singulari Dei Optimi Maximi beneficio restituti, tuas accipimus Literas *intimo erga nos, et hanc Petri Cathedram fidei, pietatis, et obsequii sensu exaratas, quibus Venerabilis Frater, de hoc prospero eventu vehementer exultas, et Nobis summopere gratularis. Gratissimum quidem Nobis accidit hoc novum singularis tui in nos amoris et observantiae testimonium, quod religiosissimae tuae mentis sensus magis magisque ostendit ac demonstrat, et novos nostrae in Te benevolentiae stimulos excitat et auget. Ne desinas autem assiduis, fervidisque precibus clementissimum bonorum omnium largitorem Deum orare, et obsecrare, ut omnipotenti sua virtute Nos sub immenso supremi Apostolatus onere, asperrimis hisce temporibus la-*

ráakadunk e kiválóan katolikus jellemre. „Ami a kath. hitnek elveivel és a kath. anyaszentegyháznak ősi jogaival öszhangzásban nines“, annak ellene vagyok, ez volt jelszava, s ez országgyűlési beszédeinek veleje. Valóban elmondhatta ős szent Jeromossal : „In uno tibi consentire non possum, ut me catholicum non probem. Si ista causa discordiae est, mori possum, tacere non possum.“ S Nádasdy nem is hallgatott. S midőn Pestmegye azt határozta volna, hogy azon lelkipásztorok, kik a térítvény nélküli vegyes házas-

borantes adjuvet, roboret atque confirmet, nostrosque susceptos pro reparandis Ecclesiae ruinis labores ad optatum exitum adducat. Nos haud omitimus ab ipso misericordiarum Patre in humilitate cordis nostri enixe exposcere, ut uberrimis suae Bonitatis donis Te semper propitius ditare velit, Tuisque pastoralibus curis, consiliis, laboribus benedicat, quo fideles Tibi commissi magis in dies enutriti verbis fidei et per gratiarum charismata confirmati crescant in scientia Dei, et cognitione Domini Nostri Jesu Christi, utque avertentes aures suas ab insidiantium hominum erroribus, fraudibus, et insidiis incedant per semitas Domini, ac superni hujus praesidii auspicem, et studiosissimae Nostrae in Te voluntatis pignus accipe Apostolicam Benedictionem, quam intimo cordis affectu Tibi ipsi, Venerabilis Frater, omnibusque Clericis, Laicisque fidelibus tuae vigilantiae concreditae peramanter impertimur. Datum Romae apud S. Petrum, die 13-a Junii anno 1850. Pontificatus Nostri anno quarto. Pius P. P. IX. Venerabili Fratri Francisco Archi-Episcopo Colocensi et Bacsienſi Colociam in Hungaria.“

ságoktól a papi áldást s a szokásos egyházi szertartást megtagadják, s az illy házasságokból születendő mindkét nemű gyermekeknek a kath. hitben neveltetését biztosító térítvényeket megkivánják, büntetéssel fenyttesenek : ő jó formán első volt, ki „elidegeníthetlen és megoszthatlan lelki hatóságú és állományos jogainak kötelessége szerinti s lelkiismeretes védelmére“ óvást tett; s nyíltan kimondá, hogy „az érintett tárgy a kath. egyház rendszerébe s vallásának belsejébe tartozván, semmi polgári rendelkezéstől és befolyástól nem függhet.“ S mind e mellett tán gyűlölte őt az ellenpárt? Nem; őt ellenei is szerették....

Pontosan beteljesíté Nádasy az apostol kívánatát, melly szerint „a püspököknek nem kevélynek, nem haragosnak, hanem vendégszeretőnek, kegyesnek, józannak, háza jó gondviselőjének, igazságosnak, mértékletesnek, mindenek iránt szelidnek, mások meghallgatására hajlandónak, a roszakra nézve béketűrőnek kell lenni.“ Avvagy ki volt ő nála alázatosabb és mások meghallgatására hajlandóbb? Nála, ki ha távozási órájában jött is hozzá valamelly káplán, távozását elhalasztva a legnagyobb figyelemmel és szeretettel hallgatá ki kérését. Ki volt nála alázatosabb, ki magas születésének daczára is olly apostoli egyszerűséggel beszélt a nép alosztályával is? Ki volt vendégszeretőbb s mértékletesebb nálánál,

ki midőn övéit bőségesen táplálná s diszes házi körében, fényes asztalánál a kitünő vendégszeretetet vidám kedélylyel gyakorolná, önmaga az ellentétben lenni látszó két erényt ildomosan egyesítve, a legmértékletesb életmód szabályait mindig állandóan megtartotta. Ki viselé nagyobb gondját háza népének, mint ő, ki nemcsak önmaga mind azt elkerülte, mi feddhetlen életére némi homályt vethetett; hanem sem költséget, sem szoros felvigyázást nem kimélve, háza népére is valóban atyailag terjeszté ki figyelmét, semmit inkább nem óhajtván, mint hogy palotája minden tekintetben az erkölcs szent hajléka legyen? Nem szólok szelidsége- s kegyességéről, melly őt mindnyájok urává tette; nem egyéb erényeiről, mellyek mindenkit a tisztelet bizonyos nemével kényszerítének magához közelíteni: — de mégis szólok még egy erényéről, a legnagyobb erényéről. Halljuk magát Liptait: „Szavak hiányzanak, úgy mond, azon erénynek méltó dicsőítésére, melly paulai Ferenczben főleg tündöklött, melly egyéb ámbár jeles erényeit, mintegy árnyékba helyezi, mint a nap az ő fénye által egyéb csillagokat mintegy elnyom, és a halandók szemei elől elrejt: bőkezűségét értem s irgalmasságát, s az ügyefogyottak ápolását. Némuljon el a rágalom kaján nyelve ott, hol fényes tettek kiáltanak! Melly folyamodót, vagy szüköl-

ködöt utasított ő el valaha s bocsátott el üresen? hány szerencsétlent vigasztalt, mennyi éhezőt táplált, mennyi szenvedőnek törlé le könnyeit, mennyi meztelent ruházott, hány tűz- vagy vízkárvallottat segített? Hogy azon számtalan jótéteményeket, melyeket mint a boldogult által rejtekben gyakorlottakat, csak a Mindenható vesz számba, mellőzzem, hol van széles e hazában csak egyetlen, az emberiség javára fenálló intézet, mellynek alapját a nagylelkű főpap, kitünő bölkezűséggel nem gyarapította? Rebegjék méltó dicséretét a haza és egyház örömére növekedő kisdetek, serdülő ifjak, kiknek erkölcsös nevelésére; dicsőítsék nevét az érdembabért nyert elaggott papok, kiknek fölsegéllésére; hirdessék emlékét a templomok, melyek díszes föntartására; áldják dicső hamvait a süketnémák és vakok, ezen az élet majdnem minden örömeit nélkülöző szerencsétlenek, kiknek az emberi méltósághoz illő képeztetésére, s így szomorú sorsuk tűrhetőbb elviselésére; áztassák hálakönyeikkel sirját a nyavalygók, özvegyek és árvák, ügyefogyottak s szegények számtalan sorai, kiknek ápolására, vigasztalására; magasztalják gyöngéd keblök fohászaival az áldott hamvakat, a neveléssel és betegápolással foglalkozó Istennek szentelt szüzek, kiknek szerény ellátására ritka nagylelkűséggel szentelé a dicsőült főpap majdnem min-

den vagyonát. Midőn ekkép lelkét, akaratát, kincseit adá az emberiségnek, még keveset vélt adni, — ha a halandók legszerencsétlenebb neméről még nem gondoskodott : az örülteket értem, kik az emberi méltóság megkülönböztető jelétől megfosztva, s az esztelen állatok sorsára juttatva, annyira igénylik az emberiség részvétét. Minthogy szegény hazánkban e boldogtalanok részére menhely mindeddig hiányzanék, ilyennek ő halhatlan alapítója lön.“ De jól mondja Fogarassy : „Nem hogy mennyit, hanem, minő lélekkel adakozunk, attól függ minden.“ S paulai Ferencz e részben a keresztény okosság legnagyobb mestere volt. „Az alamizsna által akkép akart ő szert tenni a mennyország kincseire, hogy csak az emberi dicséret rozsdájától meg ne emésztessenek, mielőtt még a jutalom napja fölviradna, s maga Krisztus adná meg neki az érdemkoszorút : ő nem csodíté a nézőket önmaga bámulására, de meglegedvén a szegények arczáról letörlött gyöngyökkel, a dicséretet s hálaadást az égben kívánta elnyerni.“ Tények bizonyítsák be mind a két, a milly igaz, ép olly szép idézetet.

Életében tett adakozásait, a mennyire tudomásunkra jutottak, elősorolandjuk :

A vácsi kisdedóvodának . . .	2500 vfrt — kr.
A pestbudai hangászegylet igazgatása alatti nyilvános énekkolának	250 „ — „
Pest megyében kebelezett Szilágy helységben az iskola és tanítólak fölépítésére 8000 égett téglá, 200 lécz, 180 szál deszka, 20 akó oltott mész, fa és	50 „ — „
Leégett Kosd helységnek Vác-megyében több ezeret és élelmi szereket küldött.	
Az aradi vizár által károsultaknak	50 „ — „
Midőn a kalocsai érseki székre költöznék. A váczmegyei védnök nélküli egyházak és paplakok föntartása-skijavítására	5000 „ — „
A váczmegyei püspöki szabad adományzási szegényebb s főleg fiókegyházak belszükségei fedezésére, s nevezetesen : szent edények- s öltönyekkel ellátására . . .	5000 „ — „
Valamelly szerencsétlenség által vagyonukban tetemesen meg-	

fogyatkozott plebánosok fel- segélésére	5000 vfrt — kr.
A szűkebb jövedelmű káplán- állomásokon működő, vagy huzamosb betegségben sin- lódó s magokat kitüntető se- gédlelkészek sorsa javítására	5000 „ — „
Elaggott papok intézetének, olly kikötéssel, hogy kamat- jából évenként három olly egyen nyerjen pótlékot, kik- nek nyomasztó körülményeik ezt leginkább igénylik . .	5000 „ — „
Azon czélból, hogy az illető ösz- szeg kamatjainak kétharma- dát a papnevelő intézet elől- járói egyenlő részletekben, a harmadikat pedig a pályavég- zett papnövendékek nyerjék	8845 „ 25 „
Nep. sz. János és úrnap ünne- pének nyolczada alatt tartatni szokott fogadott ajtatosság ünnepélyesbitésére . . .	2500 „ — „
Egy ágyra a vácsi irgalmasok kórházában	5000 „ — „
Egy növendékre a pesti vakok intézetében	6000 „ — „

Egy növendékre a vácsi süket-némák intézetében . . .	5000 vfrt — kr.
A vácsi szegények intézetének.	1000 „ — „
A váczvárosi kórháznak . .	200 „ — „
A vácsi székegyháznak fehér-neműekre	822 „ 32 „
Más alkalommal, ugyanez esztendőben egy kanonok-állomásra Váczt	2500 „ — „
Továbbá a vácsi bölcsészeti osztály természettárának alapítványkép	500 „ — „
A vácsi katonai növendék több jeles könyvet, földabroszt s a szükséges eszközök megszerzésére	125 „ — „
A tűzvész által károsult váczinak	2500 „ — „
A moldvai s oláhországi rokonoknak	250 „ — „
A kalocsai papi nyugpénzhez .	10000 „ — „
A kalocsai pusztafiak oktatásában segédkezeket nyújtóknak évenként rendelt	250 „ — „
Kalocsán iskolai ösztöndijakul évenként	3000 „ — „
A jubileum alkalmával jobbágyainak	1000 „ — „

A pestmegyei rendeknek a szü-			
kölködök felsegállítására közel	8500	vfrt — kr.	
A leégett rozsnyói papnövel-			
dének	500	„ — „	
Egy szerzetes tag ellátására Ka-			
locsán	850	„ — „	
A kalocsai nemzetörök kiapadt			
pénztárába	2500	„ — „	
Tébolydára	20000	„ — „	
A haza oltárára két mázsa			
ezüstöt.			
18 ⁴⁹ / ₅₀ . évre a 6. osztály taná-			
rának ellátására Kalocsán .	850	„ — „	
A tarnowi kárvallottaknak .	250	„ — „	
A tűzvész által károsult kalo-			
csaiaknak először . . .	2500	„ — „	
Másodszor	1000	„ — „	
A losonczi kath. szentegyházra	250	„ — „	
A kalocsai gyermekkórháznak .	300	„ — „	

Ide iktatjuk ezeknek pótlékaul a váczi püspöki számvevő hivatal szivességéből nyert kimutatását azon egész összegnek, melyet a bold. érsek, mint Váczmegye szeretett püspöke ott 22 évi pásztorkodása alatt különféle jótékony czélokra kiosztatni utalványozott, jól megjegyezve, hogy az imént felsoroltak közül a következő rovatokban alig van egy-kettő befoglalva :

	frt.	kr.
1824-ben . . .	998	01
1825.	351	42
1826.	648	16
1827.	1180	02
1828.	340	—
1829.	385	—
1830.	400	—
1831.	6055	31 ³ / ₄
1832.	1090	09 ² / ₄
1833.	5109	45
1834.	3064	06 ² / ₄
1835.	1939	55
1836.	2265	47
1837.	1776	47 ² / ₄
1838.	12735	17 ² / ₄
1839.	13078	00
1840.	2380	25
1841.	297	03 ² / ₄
1842.	965	00
1843.	443	27 ² / ₄
1844.	4560	00
1845.	8050	50 ¹ / ₄

Összesen 68115 07.

Az elsoroltakból, úgy hiszem, mindenki láthatja s a következőkből még inkább látandja, hogy a hamvai fölött mondott szavak koránsem hízélgés, vagy túldicséret, hanem pusztá igazság.

Érsekünk életének végperceihez közelgünk; legkomolyabb pillanatához a földi létnek.

Ha általán igaz, miszerint „vita clericorum liber laicorum“; mennyivel inkább el lehet ezt mondani a pap haláláról! A halál már magában is valami olyan valami, a mi megható szokott lenni még a kevésbé vallásos keblűeknek is; mennyivel inkább megható lehet tehát olly papnak halála, ki egész élte folytán szemei előtt tartá Jézust, a példányképet, melyet követnünk kell, — millyen gr. Nádasdy volt!

Igen, Nádasdynk halála egyike azoknak, melyekről az irás mondja: „Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus“; s ha semmit sem tudnánk is életéből, halála mégis eléggé kipótolná e veszteséget.

1851. Mária-hó 13-kán egyházi látogatását végzendő Akasztóra érkezett érsekünk. A kisdéd és zsúfolásig tömött szentegyházban, szokása szerint a gyónszékben foglalt helyet; majd azután a megerősítés kegyyszerét szolgáltatá ki, mi alatt az izzadság gyöngyei hullottak alá arczáról. E szorult levegőbeni foglalkozás óta folytonosan gyengélkedett érsekünk. Mindazonáltal a nem

legkedvezőbb időjárat daczára is ifjult erővel folytatá apostoli körutját, mindenütt pontosan szemügyre véve az egyházak állapotát; szivökre kötve a lelkipásztoroknak a szent edényekre s ruházatra való tisztaságot; az egyházi számadásokbani pontosságot, az anyakönyveknek lelkismeretes szigorral s kitünő csinnal való lelkismeretes kezelését; az iskolai növendékeket kikérdezgetve s a szorgalmasbakat a tanítókkal együtt megajándékozva : míg végre sz. Iván-h. 26-án délutáni $\frac{3}{4}$ 1-re szentséges atyánk követét Viale Prelát volt szerencsés lakába fogadni. Itt kellett volna őt látni, itt szónoklatát hallani! Szemeiből, mint az agg Simeonnak, lángsugarakban lövelt ki az őszinte öröm, melyet a kath. egyház feje helyettesének jelenlétén érzett: mert az volt meggyőződése, hogy — mint üdvözlő beszédében monda — „a ki ő szentsége képviselőjét tiszteli, ennek személyében maga Krisztus Urunk földi helytartója iránti tiszteletét s ragaszkodását fejezi ki.“ — Azonban a kór hatalmas pusztítólag dúlt tagjaiban. Két nappal a nagy vendég távozta után annyira mellére szállt a nyálka, hogy már alig birt lélekzetet venni. Egy két nappal utóbb egészen kifejlődött a betegség s az őszbe borult érseknek néhány éjt majd állva, majd ülve kelle töltenie, a nélkül, hogy csak kissé is becsukta volna szemét. S milly türelme-

sen, milly önmegadólag viselte ő e bajokat! Tudta ő, hogy a fájdalom az, mellyben — mint Fenelon mondja —, a keresztény egély nagy titka beteljesedik; t. i. az ember belső keresztrefeszítése. Csak ekként legbensejében sértetvén meg szívünk, érezzük, hogy többé már önmagunkban nem maradhatunk, s ilyenkor aztán a lélek kibontakozva önmagából, Istenéhez készül. Úgy van, Nádasdy is Istenéhez kívánczozott már e siralom völgyéből; s most az égető fájdalom tüze csak tisztábbá tette e vágyat — jobban mondva, az Úr szent akaratjával olvasztá azt egybe Nem remegett ő a gondolatra, hogy távoznia kell; hiszen jó baráti tárt karokkal várakoztak ott reá — jóságos cselekedetei. Ekként lelkesülve, jó korán megtisztítá ő lelkismeretét salakjától s magához vevé a haldoklók uti eledelét : az Úr Jézus szentséges testét. Lelkiatyja még későbbre akarta halasztani az utósó kenet feladását. Nem így Nádasdy. „Az utósó kenetet is feladatni kérem, — monda neki, — mert legforróbb óhajtásom, mindazon lelki jókban részesülni, mellyekkel az anyaszentegyház a betegeteket ellátni szokta. Nem félek én a haláltól; hisz ez mindnyájunknak közös adója; és én, ki egykor másokat lelki vizsgáztatásban részesítettem, magamat megfoszszam-e attól?“ Szavak, miket csak élő hit adhat a haló ajkakra! Majd azután a körülállókhoz fordult s szószékké

változtatta betegágyát, végbucsját mondá el. Ezután ünnepélyesen megáldá a siránczókat. A trienti szent zsinat parancsa szerint elmondá a római kath. hitvallást. A körülállókat folytonosan imára inté, ő maga is mindig imádkozott. Gyengülését érezvén, maga húzatta meg a lélekharangot; a haldoklók imáit a többiekkel egyetemben végezte el, sőt kétszer parancsolta ismételtetni; midőn pedig a lelkiatya szavait hallaná: „Proficiscere anima christiana“; összeszedve lélekerejét, mintegy szemrehányólag mondá magának: „Proficiscere quid times?“ Menj az örökkévalóságba, de csak a gonoszoknak rettentő, s még ezeknek is kegyes és irgalmas bíró széke elé. Ne félj, ott Jézus szent anyja, a keresztyények segítsége. . . . Félt ő; mert hitt; biztatta magát: mert szeretett Így hal meg az igaz! Így halt meg gr. Nádasdy 1851. sz. Jakabh. 22. éjfé után 22 percz. életének 67-dik évében.

Nem halt meg. A szeretet örökké él, s e szeretetben él ő is közöttünk. Lássuk végrendeletét.

Szentmisékre	pft. 9150
A kalocsai székegyház nagy oltá- rára	10000
A váczmegyei pénztár gyarapítá- sára, melly a gyámnok nélküli	

19150

	pft.
Átvitel	19150
szentegyházak- és paplakokra van szánva	20000
A tűz, víz, vagy más csapások ál- tal károsult, vagy ezek nemlé- tében, a ker. ifjuság nevelésé- ben magokat kitüntetett ple- bánosoknak	12000
A kalocsai papnövendékek közt évenként kiosztandó könyvekre	10000
A kalocsai tanodára	10000
Szegényebb néptanítóknak . . .	5000
A kalocsai árvaháznak	10000
A kalocsai kórháznak	10000
A kalocsamegyei elaggott papság felsegállési tőkepénzéhez . .	6000
A kalocsai szegények pénztárába .	6000
A váczi tébolyda pénztárának gya- rapítására	50000
Két növendékre a váczi süketné- mák intézetében	4000
A váczi irgalmasoknál két ágyra .	4000
A váczi elaggott papok intéze- tének	4000
A váczi szegények pénztárának .	4000
A budai sz. Erzsébetről nevezett	

174150

	pfrt.
Átvitel	174150
szüzek kórházában három személyre	
A pesti vakok-intézetében két személyre	
A hazánkba hozandó irgalmas szüzeknek összesen	12000
Amerikai térítőknek	1000
A kalocsai szegények közt a halotti gyászünnepegy alkalmával kiosztandó	400
A drégely-palánki szegényeknek	2000
Különféle szent czélokra, összesen	3500
Házi cselédjeinek és tisztjeinek összesen	40000
azonkívül az évi kész pénz fizetésnek még felét parancsolá kiadatni.	

Összesen 233050.

Egyéb vagyonának, — természetesen a kisebb résznek — örökösivé nm. gr. Nádasdy Lipót Komárommegye örökös főispánját s egyéb rokonait rendelé; azon esetre pedig, ha a gr. Nádasdy család férfi-ága kihalna, három részre kívánja azt osztatni : az első a grófi család leányági rokoninak, a második a kalocsai, a harmadik a váczai egyházmegye rendelkezése alá esendvén.

S innét látjuk, hogy Nádasdynk azokról sem fedkezett meg, kiknek vérszerinti tagjaul tekinté magát; melly tekintetben méltó utódját tiszteljük benne a Bakácsok- s egyéb jelesnél jelesb honi főpapjainknak.

* * *

1851. szent Jakab-hó 26-dika van. A kalocsai székegyházban egy nagy főpap hullája eresztetik le a nyugalom helyére. — Szent Mihály-hó 30-ikán ritka ünnepélylyel tartatik meg a gyászmise. Az ünnep fényét emelé a főm. herczegprimás, eszt. érsek, és nm. Viale-Prela pápai követ, kik az elhunyt nagy főpásztor iránti tiszteletök és testvéri szeretetök jeléül, jelenlétökkel egyszersmind a fényes grófi család gyászát is enyhítendők, Kalocsára sietvén, a gyászoló család feje nm. gr Nádasdy Lipót úr által üdvözlő beszéddel fogadtattak. Ezeken kívül tisztelettel említendők még : a mélt. váczi, csanádi megyés, és több czimzetes püspökök, továbbá az esztergomi, pécsi, csanádi s diakovári káptalan követjei s egyéb egyházi és világi urak, kik a boldogult iránti végtiszteletöket lerovandók, összesereglettek. A gyászmisét a nm. pápai követ végzé, melly előtt mélt. Fogarasy Mihály vál. szkodari püspök úr remek latin szónoklattal dicsőíté az el-

hunyt jeles erényeit; utána pedig mélt. kisleludi Lipthay Antal vál. dulmi püspök magyar gyászbeszéddel rajzoló a nagy halottnak életét s halálát. A gyászünnepelet a nm. herczeg-primás által bemutatott vértelküli áldozat fejezé be.

Vessünk még egy pillanatot a boldogult sírkövére. Némán, de mégis hangosan hirdeti az annak nagy nevét: „Vixit Deo, Ecclesiae, Regi, Patriae, Suis Magnus, Morte Major, Ultimis Tabulis Immortalis.“ — Ki ne ismerne rá e szavakból az itt nyugvóra? Valóban itt elmondhatjuk némi módosítással hazánk költőjének szavait:

„*Nádasdyt* ne keresd e keskeny sírban, o honfi,
S e rövid élet után holtnak örökre ne véld:
Itt csak elomlandó tetemét jelölé ki az egyház,
Fön van időt múló szelleme — műveiben.“

PEST.

Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

1855.